

ОТГОВОР

от доц. д-р Костадин Илиев Паев

на бележките и препоръките на научното жури
за присъждането на научната степен „доктор на науките“
по темата на дисертационния труд

**„Търновската конституция в светлината на балканския конституционализъм от
XIX век. Сравнително историко-правно изследване“**

Област на висше образование: 2. Хуманитарни науки

Професионално направление: 2.2. История и археология

Научна специалност: История на България

Уважаеми членове на научното жури,

Най-напред искам да благодаря на всички вас за високата оценка дадена на представения от мен дисертационен труд за придобиване на научната степен „доктор на науките“ по История на България. Благодаря също за направените бележки и препоръки, които ще бъдат взети предвид при по-нататъшните ми проучвания в тази област.

I. По бележките и препоръките в рецензията на проф. д-р Йорданка Гешева

1. *Относно препоръката да се представи накратко резултатът от приложението на конституциите в разгледаните балкански страни и мястото им в политическия живот на Балканите.*

Конституциите на разгледаните балкански страни Гърция (1864), Румъния (1866) и Сърбия (1869) продължават да действат в различен период от време: сръбската – до 1888 г. и от 1894 до 1901 г., гръцката – до 1911 г. и румънската – до 1923 г. Отражението им в политическия живот на тези страни се проявява с по-голяма или по-малка интензивност през цялото това време. Предвид темата на дисертационния труд, глава първа, където се разглеждат тези въпроси изрично е ограничена до 1878 г., т. е. до годината преди приемането на Търновската конституция. Във всеки случай един такъв преглед би излязъл извън рамките на така очертаните хронологически граници, което е и причина това да не бъде направено. Именно по тази причина по-подробно е разгледано само отражението на Османската конституция от 1876 г. върху политическия живот на страната, на което е посветен цял един параграф (§28), защото тя действа до февруари 1878 г. Разбира се, някои аспекти на развитието на политическия живот в другите страни след приемането на техните конституции са засегнати съвсем накратко: например,

въведеният през 1875 г. от гръцкият министър-председател Харилаос Трикупис принцип на парламентарното партийно мнозинство при даването на мандат за съставяне на правителство от краля, който факт стимулира развитието на партийно-политическата система на страната (с. 67); независимостта на Румъния, получена през 1878 г. и превръщането ѝ в кралство през 1881 г., изборителната реформа през 1884 г. и дори въвеждането на всеобщо изборително право през 1917 г. (с. 87).

Това, което препоръчва проф. Гешева съм направил в подготвяната от мен нова монография върху балканския конституционализъм през целия XIX век. В нея хронологическият обхват е разширен до края на века и там присъстват много факти и събития от политическия живот на балканските страни. Убеден съм, че този вариант ще се хареса на проф. Гешева.

2. Относно необходимостта от по-категорично подчертаване на отхвърлените вече твърдения и оценки на по-старото поколение автори.

Относително „мекият“ тон, който съм използвал във връзка с горното, е продиктуван от чисто етични съображения. Имайки предвид, че посочените изследователи – Милюков, Грим, Владикин, Баламезов – са учени с твърде голяма популярност и ръководейки се от чувството ми на уважение към техните имена и научни приноси, съм подходил по един по-деликатен начин на критично отношение.

II. По бележките и препоръките в становището на проф. д-р Петко Петков

1. Прегледът на всички (к.м.) цитирани публикации, свързани с темата и отделните нейни части (к.м.), да е по-задълбочен, конкретен и критичен.

По темата за Търновската конституция съществува огромна по обем литература. В тази връзка съм насочил усилията си приоритетно към публикациите **пряко кореспондиращи с основната теза на дисертационния труд**, развита най-вече в глава трета, които съм разгледал по-обстойно в увода (с. 11-22). По отношение на използваните проучвания в глава първа, както е отбелязано, обобщаващи изследвания върху балканския конституционализъм през XIX век почти липсват (с. 23), поради което задълбочен и обстоен преглед на публикациите, в които е налице сравнително изследване на влиянията между балканските конституции през XIX век, не е възможен. Препоръката на проф. Петков обаче може да бъде приета по отношение на глава втора.

2. По втората бележка на проф. Петков, още в началото на дисертационния труд (с. 10-11), ясно се открояват двете основни разбираня за конституционализма – тясното (stricto sensu) и широкото (lato sensu). Въпреки, че проф. Петков е най-

изтъквания и цитиран от мен автор във втората глава на дисертацията, приемам като пропуск, особено когато става въпрос за изследвания на български автори, неотбелязването на неговия принос относно това разграничение на конституционализма.

3. Относно игнорирането в изследването на рапорта на 15-членната комисия в Учредителното събрание и предложението от нея проект за конституция на българското княжество, става въпрос за прилагането на един чисто формален, но необходим подход. Глава втора, озаглавена „Българският конституционализъм до Освобождението 1878 г.“, е посветена на възрожденските проекти за държавно управление и устройство на България. В този смисъл предложението от комисията проект излиза извън хронологическите рамки на изрично фиксирания период. По тази причина тук не е включен и руският проект за Органически устав. Освен това и в двата случая става дума за въпроси по които е писано достатъчно изчерпателно, включително и от проф. Петков.

4. По въпроса за отсъствието в списъка с публикации по темата на моят едноименен със заглавието на дисертацията монографичен труд, бих казал, че и днес изпитвам колебания, дали това е редно, предвид че съдържанието им в значителна степен се припокрива, макар че текстът на дисертацията е значително разширен и обогатен, а в някои части – и с различна структура на отделните глави. Въпреки това, благодаря на проф. Петков за високата оценка, която дава на монографията.

III. По бележките в становището на доц. д.и.н. Петър Стоянович

Бележките на доц. д.и.н. Петър Стоянович са от чисто езиково естество и в конкретния случай приемам предложените от него варианти на произношение на посочените лични имена, свързани с конституционното развитие на съседна Румъния.

IV. По бележките в становището на доц. д-р Даниел Вачков

1. Ще започна с втората бележка на доц. Вачков. Съгласен съм с изказаното от него мнение, относно вероятността от пропуски в литературата при изследване от такъв мащаб и ползването на заглавия от различни езици. Смятам обаче, че както в правото приоритет има презумпцията за невинност, така и случая, водеща трябва да е презумпцията за изчерпателност на ползваната литература до доказване на противното.

2. Наличието на елементи на резюмирано съдържание в заключението има своето логично обяснение. Както може да се забележи дисертационният труд има по-различна от традиционната за българската практика структура: след всяка глава е обособен отделен параграф с изводи и заключения. По тази именно причина, с цел да не се

повтарят тези заключения и изводи, са налице подобни резюмирани елементи. Въпреки това, в заключението има и важни обобщения, които не се срещат в предходните текстове. Става дума за периодизацията на развитието на балканския конституционализъм през XIX век. След като държа през цялото време читателя в очакване, едва тук, в заключението за първи път са представени отделните поколения и вълни балкански конституции.

София,

28 май 2018 г.

С уважение: доц. д-р Костадин Паев